

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Scova Righini, Bert, *A.C.W. Staring 1767-1840. Landheerlijk leven van een denker en doener van statuur* (Zutphen: Walburg Pers, 2009, 350 blz., ISBN 978 90 5730 578 8).

De afgelopen paar jaar verschenen biografieën over leden van de plattelandsadel en hun regionale activiteiten, en verschillende boeken over landhuizen en bezittingen van deze sociale groep. Deze publicaties hebben een groter belang dan het wellicht op het eerste gezicht lijkt. In de minder urbane delen van Nederland bezat deze sociale groep tot ver in de twintigste eeuw grote hoeveelheden onroerend goed en daarbij lange tijd vanzelfsprekend een vooraanstaande positie in het openbare leven. De boeken die over deze 'landed elite' zijn verschenen, toont hen te midden van de plattelandssamenleving en zo kan deze elite analytisch worden verbonden met rurale en regionale ontwikkelingen. Een algemene vraag daarbij is in hoeverre de plattelandselite het voortouw nam, dan wel passief ontwikkelingen volgde.

Het boek van Bert Scova Righini is een fraai en goed voorbeeld van dit genre. De auteur beoogt met deze biografie een beeld te geven van het landheerlijk leven in Gelderland. Scova Righini is niet de eerste die een levensbeschrijving van de dichter Staring schrijft. Maar hij wil zich onderscheiden met een meer kritisch bronnenonderzoek en vooral het maatschappelijke leven van deze negentiende-eeuwse landheer op de voorgrond stellen. Het dichterschap staat dus niet centraal. De lezer, op zoek naar dit literaire aspect, zal tevreden moeten zijn met een enkel citaat van vooral huiselijke en pastorale poëzie.

In een korte introductie op de familie Staring, die rond 1700 nog geen patricische status kon claimen, illustreert Scova Righini de manier waarop de familie haar sociale positie bijeenprokkelde. Van belang waren huwelijken met meer vooraanstaande geslachten uit onder meer Doetinchem en Zutphen, met name de familie Verhuell. Vader Damiaan Staring huwde zijn nichtje Verhuell en werd equipagemeester in Kaap de Goede Hoop waar hij zo'n rijkdom verwierf dat hij in 1780 het landgoed de Wildenborch kon kopen. Op dit ouderlijk landgoed vestigde de zoon Antoni Staring zich na zijn opleiding in Harderwijk en Göttingen. In die tijd maakte hij kennis met de Duitse romantiek en begon zelf te dichten.

Op dit punt begint de eigenlijke studie van Scova Righini. Met zorg

bespreekt hij de wijze waarop Antoni Staring de bezittingen beheert en uitbreidt. In financiële zaken volgde Staring vaak het advies van zijn schoonvader B.J.C. van der Muelen, beursagent van beroep, dus kocht hij relatief veel obligaties. Scova Righini laat zien dat het uiteindelijke rendement hierop niet hoog was. Toch te midden van andere grondbezitters en adellijke families deed Staring het economisch niet slecht. Dat kwam vooral door de opbrengst van zijn boerderijen en de activiteiten als bosbouwer en ontginning. De auteur baseert dit beeld op gegevens uit de aangiften voor de belastingen, correspondentie, notities en publicaties van Staring zelf. Maar ook via de latere geschriften van de zoon van Antoni, de landbouwkundige Winand Carl Hugo Staring, die de rol van zijn vader als agrarisch vernieuwer, volgens Scova Righini aantoonbaar, te sterk aanzette.

Naast de hoofdstukken over bosbouw, ontginningen, de markenscheidingen en waterbeheer beschrijft Scova Righini Staring als bestuurder in diverse functies. Dit deel van de studie biedt een fraai perspectief op de besognes van een grootgrondbezitter en de maatschappelijke rol die daarbij werd verwacht. Zijn entree tot het dagelijks bestuur van het gewest Gelderland in 1795 was, zo stelt Scova Righini, 'contre coeur' en Staring keerde zo snel als mogelijk weer terug naar de Wildenborch dat leed onder militaire inkwartiering. Maar spoedig werd hij opnieuw belast met verschillende op elkaar volgende bestuurstaken. Als bestuurder nam Staring overigens economisch soms een opvallend liberaal standpunt in. Tegelijk regelde hij als ouderwets regent de zaken voor familie, bekenden en de streek. Staring beval zijn zonen aan voor bestuurlijke of militaire functies en trad op als behartiger van regionale belangen zoals de vestiging van scholen in de omgeving en de aanleg van verharde wegen door het gebied. Voor Staring was daarbij het doel helder: de bevordering van de landbouw in de meest brede zin. Staring was overtuigd fysiocraat, dus meende dat de landbouw de bron van alle welvaart was. Maar in zijn optiek hoorde het onderwijs ook daartoe, zelfs toezicht op het onderwijs.

Scova Righini heeft Staring neergezet als een toegewijd grootgrondbezitter, die vanzelfsprekend publieke taken op zich nam en blijkbaar af en toe nog tijd had om te dichten. Maar dit boek gaat vooral over Staring als grootgrondbezitter. En over de faam als agrarische vernieuwer die hem door latere schrijvers en historici is gegeven. Volgens de auteur is dit positieve beeld overdreven en terug te voeren op de berichten hierover van Staring junior. Scova Righini probeert op dit punt via een vergelijkend perspectief tot een beter oordeel te komen en dat is interessant. Volgens deze

wat impressionistische waarnemingen weken de successen van Staring niet of nauwelijks af van die van andere grootgrondbezitters. De dichter is zo een heel gewone landheer.

Maarten Duijvendak, Rijksuniversiteit Groningen

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Spronck, Lou, *Theodoor Weustenraad (1805-1849) en de 'Percessie van Scherpenheuvel'* (Dissertatie Maastricht 2009, Maaslandse monografieën 72; Hilversum: Verloren, 2009, 512 blz., ISBN 978 90 8704 107 6).

Veel kunstenaars zijn gekend voor slechts één opusnummer (Pergolesi, Allegri) en dat is blijkbaar ook het geval met de negentiende-eeuwse Limburgse dichter, journalist en jurist Theodoor Weustenraad. Zijn bekendheid ontleent hij aan één episch gedicht van satirische inslag. Die bekendheid is niet alleen ontleend aan het Maastrichts waarin het opgetekend is, maar vooral aan de antiklerikale en de erotische inhoud. Alleen meer ingewijden weten dat Weustenraad ook redacteur was van *L'Éclaircur*, geschreven in het Frans (de cultuurtaal van die tijd) met bijdragen over politiek, economie en cultuur. Zoals de titel van dat dagblad aangeeft, zijn de bijdragen van progressief-liberale aard, gericht tegen het conservatieve beleid van koning Willem I.

Het eerste deel van Sproncks boek behandelt het leven van Weustenraad. De auteur opteert daarbij voor een originele geografische indeling, waarbij de plaatsbepaling als een kapstok functioneert voor enkele belangrijke etappes uit het relatief korte leven van deze Limburgse verlichte geest: de jeugd in Maastricht, de studietijd in Luik, de journalist opnieuw in Maastricht, de revolutionaire balling in Tongeren en ten slotte de dichter en publicist in Luik en Brussel. Het is net in die laatste periode – gekenmerkt door kritische en satirische poëzie in het Nederlands en het Frans – dat *De percessie van Scherpenheuvel* tot stand komt. Weustenraad overlijdt onverwacht aan tyfus in Jambes op 25 juni 1849. Het gaat zo snel dat de laatste sacramenten, waar de verlichte schrijver toch nog om verzocht had, zelfs niet meer toegediend konden worden. Na zijn dood raakt hij snel in de vergetelheid, maar het is toch verbazend om vast te stellen op hoeveel bronnenmateriaal Spronck kon rekenen om deze exhaustieve biografie samen te stellen.

De percessie van Scherpenheuvel is lang taboe gebleven. Spronck beschrijft gedetailleerd hoe de vrijzinnige, antiklerikale en erotische passages het gedicht aantrekkelijk blijven maken en hoe er clandestien diverse afschriften de ronde van doen. Er wordt publiek schande over gesproken, maar in de private sfeer wordt het met rode oortjes gelezen. In lokale bloemlezingen duiken soms enkele – de meest ‘propere’ – passages op. Pas in 1931 wordt het